

H. B.

"Przegląd Historyczno-Oświatowy"

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 10, 789-791

1948

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

łałości Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego — dopełniają całości poszczególnych numerów.

K. K.

„PRZEGLĄD HISTORYCZNO-OŚWIATOWY“

Kwartalnik poświęcony badaniom dziejów oświaty i wychowania w Polsce, Kraków 1947 r. Redaktor: Jan Hulewicz prof. Uniw. Jagiell. Wydaje Związek Nauczycielstwa Polskiego.

Dotąd wyszły trzy zeszyty omawianego czasopisma. Ostatni łączy w sobie Nr. 3 i 4, dzięki czemu pismo zachowało charakter kwartalnika mimo, że nie zwiększono objętości zeszytu. Do nr. 4 — kwartalnika z 1947 r. dołączony został spis treści I-szego rocznika oraz wymienieni imiennie współpracownicy.

„Przeгляд Historyczno-Oświatowy“ powstał z inicjatywy Komisji do badania dziejów oświaty i wychowania utworzonej w 1945 r. w ramach Związku Nauczycielstwa Polskiego i pragnie być organem prac tejże Komisji. O zadaniach i celach czasopisma informuje nas redakcja. „Przeгляд Historyczno-Oświatowy“ — czytamy w 1 zeszycie — pragnie na swych łamach dawać oświetlenie faktów przeszłości oświatowej, przede wszystkim najbliższej z okresu lat 1864—1945, wytwarzającej demokratyczne tradycje walk o szkołę polską, nie rezygnując także z oświetlania przeszłości dalszej“.

Omawiane czasopismo powołano do życia przede wszystkim dla wyrównania strat wyrządzonych nam przez wojnę w dziedzinie archiwaliów i innych materiałów, posiadających źródłowe znaczenie dla badań nad dziejami naszej przeszłości oświatowej. Z tej racji znajdujemy w nim wiele wspomnień świadków i współtwórców poczynąń pedagogicznych.

Pierwszy artykuł noszący tytuł: *Praca oświatowa w kraju w czasie wojny* napisany jest przez Czesława Wycecha — długoletniego czołowego działacza Z. N. P., przez pewien czas w okresie okupacji Delegata dla Spraw Oświaty przy Delegaturze Rządu Polskiego, a w wyzwolonej Polsce Ministra Oświaty. Tezy artykułu, poparte szeregiem dokumentarnych i źródłowych materiałów, nie pozbawione są jednak subiektywizmu. Widać, że artykuł został napisany przez ludowego działacza oświatowego.

Artykuły: Stanisława Lorentza — *W obronie kultury polskiej* i Stefana Pieńkowskiego — *Nauka polska w czasie okupacji* pisane są również przez współorganizatorów akcji kulturalno-oświatowej, prowadzonej w ramach T. O. N. (Tajna Organizacja Nauczycielska) podczas okupacji. Artykuły wymienione były wygłaszane jako referaty na zjeździe Komisji do badania dziejów oświaty i wychowania Z. N. P. w dniu 2 maja 1946 r.

Treści zeszytu pierwszego dopełnia zbiorowy artykuł sprawozdawczy zatytułowany: *Kursy akademickie w Częstochowie w 1944/45 r.* pióra prof. Romana Polłaka, prof. dr Kamila Stefko, doc. dr Zdzisława Stolzmana, prof. Z. Szweykowskiego, prof. dr Bogdana Nawroczyńskiego, doc.

Janusza Wolińskiego, prof. dr O. Achmatowicza, prof. dr Tadeusza Woyno, prof. Zygmunta Kamińskiego, prof. dr Jerzego Lotha — ówczesnych kierowników różnych sekcji i wydziałów kursów.

Bardzo interesujący jest artykuł Aleksandra Birkenmajera o tym, „co władze okupacyjne wiedziały o polskim tajnym nauczaniu tzw. Generalnej Gubernii?” Nie są to już wspomnienia własne autora, lecz opracowanie danych zawartych w korespondencji urzędowej między dwiema niemieckimi placówkami policyjnymi i w poufnym memoriale, dotyczącym sprawy organizacji i administracji nauki i czytelnictwa w G. G.

Zeszyt drugi sięga w czasy odleglejsze, zajmując się wyłącznie sprawozdaniami o działalności Z. N. P. Pisze w nim m. innymi Karol Klimek, który w artykule: *Związek Nauczycielstwa Polskiego na przestrzeni 40 lat w Królestwie i Polsce Niepodległej* naszkicował historię początkowego okresu istnienia organizacji nauczycielskiej i przedstawił zarys rozwoju tej organizacji na przestrzeni 40 lat istnienia. Artykuł ten mimo swej szkicowości jest cenną pracą z historii Z. N. P. Przytoczono w nim szereg danych personalnych, dość szeroko uwzględniono stronę ideologiczną przemian Związku, dzięki czemu budzić on może zainteresowanie nie tylko historyków szkolnictwa i kultury ale i socjologów.

Początkowym okresem historii Z. N. P. zajmują się także w trzech następnych artykułach: Eugeniusz Miller w pracy pt. *Krajowy Związek Nauczycielstwa Ludowego w Galicji*, Stefan Julian Brzeziński w art. pt. *Początki Ruchu Nauczycielskiego w Kongresówce* oraz Karol Klimek w art. pt. *Pilaszków*. Ostatnia praca posiada szczególną wartość ze względu na to, że zawiera charakterystykę stosunków panujących pomiędzy ludnością wiejską a nauczycielstwem pracującym w szkołach wiejskich w ostatnim dziesięciu lat przed pierwszą wojną światową.

Następny artykuł pióra Stanisława Brzozowskiego, zatytułowany *Rządy Komisaryczne w Z. N. P.* przedstawia walkę Związku o swoją samodzielność z sanacyjnymi rządami w latach 1937—1938 r. W numerze 2 znajdujemy ponadto artykuł Cz. Wycecha o sytuacji i działalności Z. N. P. w czasie okupacji niemieckiej.

Poza tym zeszyt drugi poświęcony został częściowo nieżyjącym już dziś wybitnym nauczycielom — działaczom związkowym. Znajdujemy w nim sylwetki następujących działaczy: Stefana Zaleskiego (Światłomira), duchowego twórcy Krajowego Związku Nauczycielstwa Ludowego w Galicji, Stanisława Nowaka — twórcy i założyciela związku, Juliana Smulikowskiego zasłużonego działacza — działacza związkowego, Henryka Nowida — wychowawcy i nauczyciela nauczycieli, Ksawerego Paussa — pierwszego ministra oświaty w rządzie ludowym z 1918 r., Zygmunta Nowickiego — pierwszego redaktora „Głosu Nauczycielskiego“ i późniejszego prezesa Z. N. P., Stanisława Kalinowskiego, wybitnego działacza związkowego i organizatora nauki, Stefana Kopcińskiego — prezesa Zw. Zawodowego Naucz. Polskiego Szkół Średnich i Adama Próchnika — socjalistycznego działacza, historyka i reformatora polskiej myśli wychowawczej w dobie międzywojennej.

Pięc nowych sylwetek: Stefanii Sempołowskiej, Marii Dzierżanowskiej, Kazimierza Twardowskiego, Stanisława Łempickiego i Kazimierza Mamczara zawiera zeszyt trzeci czasopisma. Na uwagę zasługuje zwłaszcza praca poświęcona St. Sempołowskiej pióra St. J. Brzezińskiego.

Zeszyt trzeci (Nr 3—4) ma szczególną wartość dla planujących prace badawcze z zakresu dziejów oświaty i szkolnictwa w Polsce. Art. Henryka Barycza daje przegląd prac z zakresu dziejów oświaty, wykonanych w naszych uniwersyteckich zakładach naukowych. Autor szkicuje także program badań historyczno-wychowawczych dla aktualnie pracujących zakładów i badaczy poszukujących tematów. Wagę artykułu H. Barycza podkreśla zamieszczony w materiałach art. Romana Kaczmarka o *Materiałach do dziejów szkolnictwa będących w łódzkich archiwach*.

Fragment dziejów Z. N. P. przedstawia artykuł Stanisława Świdwińskiego pt. *Sejm Nauczycielski (14—19 kwietnia 1919 r.) w dziejach polskiej demokracji oświatowej*. Sejm ten w ujęciu autora artykułu był szczególnie ważnym i reprezentatywnym momentem walki toczonej przez lewicę nauczycielską w latach 1863—1919.

Niezorientowanych dotąd co do rodzaju i zakresu prac T. N. S. W. (Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych) w latach 1939—1945 informuje szczegółowo i obszernie o pracach tej organizacji wyjątek z większej pracy zbiorowej, wykonywanej pod redakcją Maksymiliana Tazbira.

Całość pisma najwłaściwiej oceni poszukujący materiałów do historycznych czy socjologicznych opracowań naszych poczynań oświatowych z ostatnich 40 lat. Wszystkie artykuły w czasopiśmie noszą charakter wspomnieniowo-sprawozdawczy.

Dział materiałów, recenzji i kroniki również ułatwią poszukiwaczom pracę, przedstawiając ściśle ze sprawą dziejów oświaty i szkolnictwa związany rejestr współczesnych wydawnictw i opracowań polskich i zagranicznych.

H. B.

„SPÓŁDZIELCZY PRZEGLĄD NAUKOWY“

„Spółdzielczy Przegląd Naukowy“ został wznowiony jako kwartalne wydawnictwo Spółdzielczego Instytutu Naukowego. Zeszyt I—II wyszedł za okres styczeń—czerwiec 1947 (XIII rok wydawn.).

Instytut zachował dawny, określający charakter pisma tytuł organu. W pierwszym okresie ma to być przede wszystkim przegląd artykułów i materiałów dotyczących zagadnień ruchu spółdzielczego krajowego i międzynarodowego, dokonywany w celu zainteresowania teorią i praktyką ruchu nie tylko praktyków-spółdzielców, ale i szerszych kół działaczy gospodarczych i społecznych oraz pracowników naukowych. Z czasem Instytut ogłaszać będzie samodzielne prace naukowe, opracowywanie których znajduje się obecnie w stadium początkowym.